

PSYCHOPHYSIOLOGICAL FEATURES OF SELF-DETERMINATION IN THE ADOLESCENTS MASTERING DIFFERENT PROFESSIONS

Danylenko H., Merkulova T., Mezhybetska I.

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ, ЩО ОПАНОВУЮТЬ РІЗНІ ПРОФЕСІЇ

В

умовах реформування економіки України неминучі інтенсифікація промислового виробництва, зростання вимог до кількості і якості праці, рівня професійної підготовки молоді [1]. Безумовно, це викликає посилення вимог до процесу трудової діяльності, до особистості та стану її здоров'я. Незважаючи на те, що підліток має право на вільний вибір професії, молодь, як правило, не обізнана про умови, характер та інтенсивність майбутньої праці і не враховує можливого впливу несприятливих професійних факторів [2]. Підлітки не беруть до уваги відхилення у стані свого здоров'я і не зважають на особливості психофізіологічного статусу, індивідуальні професійно значущі якості тощо. За таких обставин нерациональний вибір майбутнього фаху марнує основний сенс профілактики професійної непридатності підлітків, що призводить до труднощів освоєння ними професії, склад-

ного перебігу професійної адаптації, зниження продуктивної діяльності за обраним фахом, погіршення стану здоров'я працівника і розвитку професійних захворювань.

Сучасні професії внаслідок застосування новітніх технологій і диверсифікації, гнучких та динамічних форм виробництва пред'являють до особистості працівника специфічні, жорсткі вимоги, які передбачають наявність досить високого рівня знань та розвиток певних психофізіологічних якостей, зокрема щодо підвищення його функціональної мобільності й універсализації, адаптаційних можливостей, ініціативності та самостійності у роботі [3, 4].

За різними даними, професійне самовизначення підлітків, які закінчують середню освіту, і тих, хто вже розпочав професійне навчання, має різний ступінь виразності залежно від психологічних та фізіологічних особливо-

1, 2 ДАНИЛЕНКО Г.М.,
1, 2 МЕРКУЛОВА Т.В.,
1 МЕЖИБЕЦЬКА І.В.
 1ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України»
 1Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОВИЗНАЧЕННЯ ПІДЛІТКІВ, ЩО ОПАНОВУЮТЬ РІЗНІ ПРОФЕСІЇ

1, 2 Даниленко Г.М., 1, 2 Меркулова Т.В., 1 Межибецька І.В.

1, 2 ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України»

2 Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Мета – визначення медичних та психофізіологічних особливостей професійного самовизначення учнівської молоді на етапі первинної професійної адаптації під час опанування різних спеціальностей.

Методи. Вивчення функціональних можливостей вищої нервової системи учнів професійно-технічних закладів м. Харкова різного профілю. У дослідженні взяли участь 791 підліток (201 юнак та 590 дівчат).

Результати. Відповідність педагогічного навантаження функціональним можливостям підлітків у поєднанні зі стійкістю їхнього організму до факторів навчального процесу залежить від обраного професійного напрямку та

статі учнів. Кваліфікаційні вимоги до операторської діяльності передбачають мобілізацію нервової системи для своєчасного реагування на подразник. Для опанування цієї професії важливою якістю є здатність працювати в умовах обмеженого часу, вміння переключати та розподіляти достатній обсяг уваги. Серед представників друкарської та перукарської спеціальностей більш розвинутими були такі професійно значимі функції, як просторові відношення та вміння оперувати просторовими уявленнями.

Висновки. Особливості змін у функціональному стані організму підлітків, які опановують різні спеціальності, зумовлені впливом специфічних умов виробництва. Найбільш чутливими до специфічної дії навчально-виробничого середовища є зміна рівня розумової працездатності, оперативної пам'яті, врівноваження нервових процесів.

Ключові слова: учнівська молодь, професійна адаптація, психофізіологічний стан організму, функціональні можливості.

стей [5]. Через брак професійних знань, несформованість вмінь і навичок первинна професійна адаптація відбувається за рахунок мобілізації функціональних резервів організму та напруження психофізіологічних функцій. Якою фізіологічною ціною відбувається процес адаптації, залежить від функціональних можливостей систем організму підлітків і сформованості мотивації під час вибору професійного напрямку. Тому виявлення закономірностей функціонального стану організму підлітка, що опановує певну спеціальність, є необхідною умовою ефективної професійної адаптації до існуючих умов навчання та виробничої діяльності.

Метою дослідження було визначення медичних та психофізіологічних особливостей професійного самовизначення учнівської молоді на етапі первинної професійної адаптації під час опанування різних спеціальностей.

Матеріали і методи. Дослідження проводилися в умовах природного гігієнічного експерименту у семи професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ) м. Харкова різного профілю професійної підготовки (спеціальності сфери торгівлі та послуг і робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання роботи технологічного устаткування). Під спостереженням перебували 791 учень (201 юнак та 590 дівчат). Вивчення функціональних можливостей вищої нервової системи учнів відбувалося на підставі визначення середнього часу реагування на просту та складну сенсомоторну реакцію (СМР) з диференціюванням зорового подразника; стійкість та перемикування уваги оцінювалися за допомогою таблиць Горбова-Шульте [6]. Стійкість та інтенсивність уваги, а також темп психічних процесів досліджувалися за допомогою п'ятихвилинної коректурної проби (кільця Ландольта) [7]. Перемикування уваги, особливості вироблення та перебудови розумових навичок, пов'язаних з обчислювальною роботою, оцінювалися за результатами методики «Складання та

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

віднімання»; оцінка здібностей до зорового сприйняття просторових відношень та здатності оперувати просторовими уявленнями відбувалися за методикою «Компас». Визначення об'єму та розподілу уваги, здатність працювати в умовах обмеженого часу передбачене методикою «Розстановки чисел». Дослідження активності, гнучкості мислення, елементів оперативного мислення з оперуванням символічною інформацією проводилося за методикою «Встановлення закономірностей»; тести структури інтелекту (тест Амтхауера), логічність мислення та оцінка когнітивних процесів («Кількісні відносини», прогресивні матриці Равена) [8].

Для обробки отриманих даних використовувалися комп'ютерні програми Excel, SPSS-17. Матеріали досліджень оброблено з використанням параметричних методів аналізу (дисперсійного, факторного, регресійного і кореляційного) і непараметричних (χ^2).

Результати досліджень. У ході проведення порівняння функціонального стану вищої нервової діяльності серед учнівської молоді, що навчається у закладах професійної освіти з різним професійним напрямком, були отримані певні особливості. За результатами дослідження встановлено, що час реагування на подразнення під час складної сенсомоторної реакції (СМР) залежав від вибору певного виду професійної діяльності. Так, суттєве диференціювання у темпі сенсомоторної реакції встановлено у четвертій ($F = 2,68, p = 0,05$) та у п'ятій серіях сигналів ($F = 2,96, p = 0,035$). Найбільша швидкість реакції у четвертій серії була серед

«друкарів», у п'ятій – серед «ювелірів», що набуло достовірних відмінностей з «операторами» (табл. 1).

Під час визначення особливостей реакції на об'єкт, що рухається, встановлені зміни не набували статистичного значення незалежно від фаху та від навчального закладу, але мали достовірні гендерні відмінності ($F = 7,80, p = 0,006$). Юнаки виявилися більш точними при виконанні означеної проби (відповідно серед дівчат ($69,89 \pm 1,99$)% та юнаків ($82,29 \pm 2,53$)%), $p < 0,001$), а дівчата достовірно частіше реагували на рухомий об'єкт з затримкою (відповідно, у дівчат ($21,72 \pm 1,42$)%), в юнаків ($11,14 \pm 1,96$)%), $p < 0,001$).

Дослідження функціональної втоми та психоемоційного перенапруження за коректурною пробою «Кільця Ландольта» та пробою Горбова-Шульте виявило різні показники механічного та змістового характеру розумової працездатності залежно від обраного професійного шляху. Обсяг виконаної роботи коливався від ($751,3 \pm 16,5$) знаків серед «перукарів» до ($817,8 \pm 36,9$) знаків серед «друкарів». Якість виконаної коректурної роботи змінювалася від ($85,7 \pm 2,4$) вірно відзначених знаків серед «перукарів» до ($89,0 \pm 5,2$) серед «друкарів». Кількість помилкових відповідей перебувала у прямому кореляційному зв'язку з продуктивністю проби, але відрізнялася серед учнів різних професійних напрямків залежно від терміну виконання завдання. Серед «друкарів» загальна кількість переглянутих знаків корелювала з помилками на початку проби ($r = 0,50, p < 0,05$) та у фазі напрацювання ($r = 0,60, p < 0,05$), а початковий рівень реагування взаємо-

пов'язаний з наступним, до того ж він виявився найбільш незалежним, що свідчить про дію механізмів термінової адаптації до розумового навантаження.

Дослідження особливостей уваги за допомогою модифікованих таблиць Горбова-Шульте виявили, що учні друкарських спеціальностей припускають помилки більше порівняно з учнями-операторами: ($10,8 \pm 1,5$) проти ($8,2 \pm 1,2$). Загальна кількість переглянутих знаків «операторами» прямо пов'язана з помилками на початку виконання проби ($r = 0,33$, $p < 0,05$) та наприкінці ($r = 0,40$, $p < 0,05$), а другий рівень реагування пов'язаний з останнім, який менш значно залежав від працездатності наприкінці виконання роботи. Кореляційний зв'язок між кількісними показниками «ювелірів» було встановлено лише з помилками, припущеними наприкінці виконання коректурної проби ($r = 0,40$, $p < 0,05$). Механічна продуктивність при виконанні коректурної проби «перукарями» не здобула достовірного зв'язку з кількістю допущених помилок, найбільш пов'язаним був рівень працездатності на етапі зниження розумової працездатності. Залежно від статі учні професійних закладів мали достовірні відмінності щодо якісних та кількісних показників працездатності та були вищими серед учнів чоловічої статі за кількістю переглянутих знаків ($F = 5,01$, $p = 0,027$) і за кількістю вірних відповідей на початку коректурної проби ($F = 4,83$, $p = 0,03$) та наприкінці ($F = 5,678$, $p = 0,019$).

Інтелект (за визначенням Векслера Д.) – це глобальна здатність розумно діяти, раціонально мислити та гарно долати життєві обставини – вдало вимірятися силами з оточуючим світом. Встановлено достовірні зв'язки між інтелектуальним розвитком та часом виконання завдань на увагу ($r = -0,61$, $p < 0,05$ для «друкарів» та $r = -0,49$, $p < 0,001$ для «операторів»).

За даними тесту Равена, найбільш збідненою та незалежною виявилася система зв'язків між різними аспектами логічного мислення серед «друкарів» з відносно середнім загальним рівнем інтелекту. Найбільш жорсткі зв'язки, коли задіяні майже усі структурні елементи інтелекту, спостерігалися серед «операторів» та «ювелірів», але загальні показники інтелектуального розвитку мали щонайнижчі значення. Серед досліджених учнів професійно-технічних навчальних закладів найбільшого рівня інтелектуального розвитку досягли «перукарі» за відносно середньої врівноваженості структурних елементів.

Встановлено значущий кореляційний зв'язок між здібностями логічно мислити («Кількісні відносини») та розвитком оперативної пам'яті, розумової працездатності, увагою, рівнем та структурою інтелекту залежно від обраного професійного фаху. Для друкарської спеціальності темп виконання логічних завдань прямо пов'язаний з рівнем уваги ($r = 0,60$, $p < 0,05$), темпом виконання завдань з невербально-

го інтелекту ($r = 0,71$, $p < 0,01$) та зворотно пов'язаний з темпом зорового сприйняття просторових відношень ($r = -0,66$, $p < 0,01$) і кількістю помилок у періоді стійкої працездатності під час виконання коректурної проби ($r = -0,56$, $p < 0,05$). Серед представників операторської діяльності швидкість мислити логічно пов'язана з розвитком уваги ($r = 0,34$, $p < 0,05$) та розумової працездатності ($r = 0,32$, $p < 0,05$).

Здібності до логічного мислення в «операторів» кореляційно пов'язана з темпом виконання тесту Равена ($r = -0,32$, $p < 0,05$) та продуктивністю коректурної проби ($r = 0,37$, $p < 0,05$). Для майстрів філігранної роботи досліджувана функція пов'язана з розвитком оперативної пам'яті ($r = 0,41$, $p < 0,05$), а темп логічного мислення – з рівнем інтелектуального розвитку ($r = 0,39$, $p < 0,05$). Серед «перукарів» здатність логічно мислити кореляційно пов'язана з помилками наприкінці виконання коректурної проби ($r = -0,32$, $p < 0,05$) та структурою інтелекту ($r = 0,66$, $p < 0,01$), а швидкість – з процесами запам'ятовування ($r = 0,34$, $p < 0,05$).

Просторові відношення, вміння оперувати просторовими уявленнями кореляційно пов'язані з рівнем уваги (для «друкарів» ($r = 0,61$, $p < 0,05$), розумовою працездатністю (для «друкарів» ($r = 0,63$, $p < 0,01$); для «ювелірів» ($r = 0,39$, $p < 0,05$); для «перукарів» ($r = 0,43$, $p < 0,01$), оперативною пам'яттю (для «перукарів» ($r = 0,52$, $p < 0,01$), інтелектом (для «перукарів» ($r = 0,40$, $p < 0,01$)).

Показники, що отримані за методикою «Розстановка чисел», для спеціальностей «друкар» та «оператор» кореляційно пов'язані з рівнем інтелекту ($r = 0,60$, $p < 0,05$) та $r = 0,64$, $p < 0,01$, відповідно), кількістю припущених помилок у період стійкої розумової працездатності ($r = 0,76$, $p < 0,01$ та $r = 0,33$, $p < 0,05$, відповідно), розвитком просторових уявлень ($r = 0,61$, $p < 0,05$) серед «друкарів» і розумової працездатності ($r = 0,44$, $p < 0,01$) та навичками логічного мислення ($r = 0,34$, $p < 0,05$) серед «операторів».

Таблиця 1
Середній час реагування під час складної СМР на зоровий подразник серед учнів професійно-технічних навчальних закладів, хвилини, $M \pm m$

	Напрями професійної підготовки			
	Друкарі	Оператори	Ювеліри	Перукарі
Скл. СМР1	1,50±0,52	1,23±0,10	1,15±0,21	1,00±0,47
Скл. СМР2	0,98±0,11	1,11±0,07	1,07±0,14	0,91±0,04
Скл. СМР3	1,05±0,09	1,07±0,11	0,82±0,04	0,96±0,06
Скл. СМР4	0,88(№)±0,07	1,17(№)±0,11	0,97±0,08	0,90±0,05
Скл. СМР5	0,93±0,09	1,17(№)±0,12	0,86(№)±0,06	0,90±0,05

Примітка: $p < 0,05$ між показниками учнів різних професій.

PSYCHOPHYSIOLOGICAL FEATURES OF SELF-DETERMINATION IN THE ADOLESCENTS MASTERING DIFFERENT PROFESSIONS

^{1,2}Danylenko H., ^{1,2}Merkulova T., ¹Mezhybetska I.

¹*State Institution «Institute of Children and Adolescents Health Care, National Academy of Medical Sciences of Ukraine», Kharkiv, Ukraine*

²*Kharkiv National V.N. Karazin University, Kharkiv, Ukraine*

Objective: We determined medical and psychophysiological features of professional self-determination in the students mastering various professions at the stage of primary professional adaptation.

Methods: We studied the functional capabilities of the higher nervous system of the students of the vocational schools of different directions in Kharkiv. The study involved 791 adolescents (201 young men and 590 girls).

Results: Correspondence of the pedagogical load to the functional capabilities of the adolescents in the combination with the stability of their body to the factors of the educational

process depends on the chosen professional direction and the gender of the students.

Qualification requirements for the operator activity involve the mobilization of the nervous system for a timely response to the stimulus. The ability to work under conditions of limited time, to switch and to distribute a sufficient amount of attention is a significant quality to master this profession. Such professionally significant functions as spatial relations and ability to operate with the simple representations were more developed among the representatives of the printing and hairdressing professions.

Conclusions: Distinctions of the changes in the functional state of the body of the adolescents mastering various specialties are due to the effect of the specific production conditions. A change in the level of mental efficiency, recent memory, balance of nervous processes is the most sensitive to the specific impact of the training environment.

Keywords: student's youth, vocational adaptation, psychophysiological state of the organism, functional capabilities.

Обговорення. Результати дослідження показали, що відповідність педагогічного навантаження функціональним можливостям підлітків у поєднанні зі стійкістю їхнього організму до факторів навчального процесу залежить від обраного професійного напрямку та статі учнів. Відмінності у функціональному стані діяльності вищої нервової системи серед досліджуваних учнів підкреслюють дію специфіки обраної професії та пов'язаних з цим особливостей дії чинників навчально-виробничого середовища на організм молодшої людини.

Кваліфікаційні вимоги до операторської діяльності передбачають мобілізацію нервової системи для своєчасного реагування на подразник, а збільшення часу аналізу, переробки інформації та відповідного реагування на сигнал складної СМР свідчить про процеси більш вираженого гальмування у нервовій діяльності серед досліджуваних «операторів» порівняно з представниками інших спеціальностей.

Аналіз даних, отриманих у результаті визначення особливостей реакції на об'єкт, що рухається, які відзначають точність реагування, врівноваженість нервових процесів, не виявив суттєвих відмінно-

стей між учнями різних спеціальностей, що свідчить про рівні співвідношення між силою та функціональною рухомістю основних нервових процесів. Отримані дані зумовлені переважною дією процесів гальмування у ЦНС над її збудженням серед дівчат, що співпадає з літературними даними [9].

Вивчення особливостей уваги показало швидку втомлюваність та зниження концентрації уваги на початковому та кінцевому етапах проби серед учнів друкарських спеціальностей, що, ймовірно, є особливою рисою процесів їхньої розумової працездатності. Серед «ювелірів» період напруження пов'язаний з початковим та кінцевим рівнями реагування, які були найбільш залежними, що трактується нами як дія механізмів довгострокової адаптації.

Результати дослідження рівня та структури інтелекту дозволили зробити висновок, що логічність мислення напряму залежить від обраної професійної діяльності. Наявність достовірних зв'язків між інтелектуальним розвитком та часом виконання завдань на увагу серед учнів поліграфічних спеціальностей свідчить про значимість для цих професій контролю над виконанням

певних завдань, які потребують уваги. Серед представників друкарської та перукарської спеціальностей більш розвинутими були такі професійно важливі функції, як просторові відношення та вміння оперувати просторовими уявленнями. Для оволодіння професіями «друкаря» та «оператора» важливою якістю є здатність працювати в умовах обмеженого часу, вміння переключати та розподіляти достатній об'єм уваги.

Висновки

1. Отримані дані свідчать, що особливості змін у функціональному стані організму підлітків, які навчаються у закладах професійно-технічної освіти, зумовлені дією специфічних умов виробництва, а процес пристосування до умов навчально-виробничого середовища має складний та тривалий характер.

2. Вплив несприятливих факторів на тканини неокортексу проявляється погіршенням функцій вищої нервової діяльності, а саме: розумової працездатності, пам'яті, точності реагування, просторового сприйняття, здатності мислити логічно, врівноваженості нервових процесів.

3. Найбільш чутливими до специфічної дії навчально-виробничого середовища при

ПСИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ САМООПРЕДЕЛЕНИЯ ПОДРОСТКОВ, ОСВАИВАЮЩИХ РАЗНЫЕ ПРОФЕССИИ
**^{1,2}Даниленко Г.Н., ^{1,2}Меркулова Т.В.,
¹Межибецкая И.В.**

¹ГУ «Институт охраны здоровья детей и подростков НАМН Украины», г. Харьков
²Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина, г. Харьков, Украина

Цель: определение медицинских и психофизиологических особенностей профессионального самоопределения учащейся молодежи на этапе первичной профессиональной адаптации при освоении различных специальностей.

Методы. Изучение функциональных возможностей высшей нервной системы учащихся профессионально-технических учреждений различного профиля г. Харькова. В исследовании приняли участие 791 подросток (201 юноша и 590 девушек).

Результаты. Соответствие педагогической нагрузки функциональным возможностям подростков в сочетании с устойчивостью их организма к факторам учебного процесса зависит от выбранного профессионального направления и пола учащихся.

Квалификационные требования к операторской деятельности предполагают мобилизацию нервной системы для своевременного реагирования на раздражитель. Для овладения этой профессией важным качеством является способность работать в условиях ограниченного времени, умение переключать и распределять достаточный объем внимания. Среди представителей печатной и парикмахерской специальностей более развитыми были такие профессионально значимые функции, как пространственные отношения и умение оперировать простыми представлениями.
Выводы. Особенности изменений в функциональном состоянии организма подростков, осваивающих различные специальности условий производства. Наиболее чувствительными к специфическому воздействию учебно-производственной среды являются изменения уровня умственной работоспособности, оперативной памяти, уравновешенности нервных процессов.

Ключевые слова: учащаяся молодежь, профессиональная адаптация, психофизиологическое состояние организма, функциональные возможности.

опануванні певного професійного напряму були зміни рівня розумової працездатності, оперативної пам'яті, врівноваженості нервових процесів.

Таким чином, психофізіологічна оцінка резервів організму учнівської молоді дозволяє прогнозувати не лише рівень виробничих досягнень, але й їхню фізіологічну ціну. Психогігієнічне дослідження та корекція функціонального стану підлітків на етапі професійного самовизначення забезпечить позитивні зміни серед провідних професійно-значущих функцій підлітків, які навчаються у закладах професійно-технічної освіти. Отримані результати можуть бути використаними під час професійного тестування, розподілу учнів за здібностями для покращання адаптації до навчально-виробничого процесу та профільного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Побіренко Н.А., Литвинова Н.І., Синявський В.В. та ін. Технології професійної орієнтації населення в умовах ринку праці: монографія. Київ : Педагогічна думка, 2011. 256 с.

2. Кузів М.З. Особливості професійної орієнтації в Україні. *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя*. 2014. № 5. С. 162-166.

3. Кочемировська О. Напрями оптимізації державної політики у сфері розвитку трудового потенціалу України. Київ : НІСД, 2013. URL : http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_nauk_an_rozrobku/trud_potenc.pdf.

4. Пирожков С.І. Вибрані наукові праці: у 2-х т. Т. 1. Демографічний і трудовий потенціал. Київ : Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 934 с.

5. Гуцан Л.А. Особливості професійного самовизначення учнівської молоді в умовах профільного навчання. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. К., 2011. Вип. 15. С. 350-356.

6. Миронова Е.Е. Сборник психологических тестов. Ч. II : Пособие. Женский институт ЭНВИЛА, 2006. 146 с.

7. Сысоев В.П. Методика диагностики работоспособности. Тест Э. Ландольта: руководство по использова-

нию. С-Пб. : ГП «ИМАТОН», 1996. 29 с.

8. Карвасарский Б.Д. Клиническая психология : учебник для вузов. 4-е изд. доп. С-Пб. : Питер, 2010. 864 с.

9. Чернобай А.Д., Федотова Ю.Ю. Методики диагностики свойств восприятия, внимания и памяти: практ. указания к курсу «Психология и педагогика». Владивосток, 2005. 53 с.

REFERENCES

1. Pobirenko N.A., Lytyvnova N.I., Syniavskiy V.V. et al. Tekhnolohii profesiinoi oriiientatsii naseleennia v umovakh rynku pratsi [Vocational Guidance Technologies in the Population under Conditions of Labour Market]. Kyiv : Pedahohichna dumka ; 2011 : 256 p. (in Ukrainian).

2. Kuziv M.Z. Osoblyvosti profesiinoi oriiientatsii v Ukraini [Features of Vocational Guidance in Ukraine]. In : *Naukovi zapysky NDU imeni M. Hoholia [Proceedings of Nizhyn State M. Hohol University]*. 2014 ; 5 : 162-166 (in Ukrainian).

3. Kochemyrovska O. Napriamy optymizatsii

derzhavnoi polityky v sferi rozvytku trudovoho potentsialu Ukrainy [Directions for the Optimization of State Policy in the Sphere of the Development of Labour Potential in Ukraine]. Kyiv ; 2013. URL : http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_nauk_an_rozrobku/trud_potenc.pdf (in Ukrainian).

4. Pyrozhkov S.I. Vybrani naukovi pratsi. T. 1. Demohrafichnyi i trudovyi potentsial [Selected Scientific Works. Vol. 1. Demographic and Labour Potential]. Kyiv ; 2008 : 934 p. (in Ukrainian).

5. Hutsan L.A. Osoblyvosti profesiinoho samovyznachen-nia uchnivskoi molodi v umovakh profilnoho navchannia [Features of the Vocational Self-Determination of the Student Youth in Terms of Profile Education]. In : Teoretyko-metodychni problem vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi : zb. nauk. prats. [Theoretical and Methodological Problems in the Upbringing of Children and Student Youth: Coll. of Scientific Works]. Kyiv ; 2011 ; 15: 350-356 (in Ukrainian).

6. Mironova E.E. Sbornik psikhologicheskikh testov. Chast II [Collection of Psychological Tests. Part II]. Zhenskiy institut ENVILA; 2006: 146 p. (in Russian).

7. Sysoyev V.P. Metodika diagnostiki rabotosposobnosti. Test E. Landolta [Methodology for Efficiency Diagnosis. The E. Landolt's Test]. Sankt-Peterburg : IMATON ; 1996 : 29 p. (in Russian).

8. Karvasarskiy B.D. Klinicheskaya psikhologiya : uchebnyk [Clinical Psychology : Manual]. Sankt-Peterburg : Piter ; 2010 : 864 p. (in Russian).

9. Chernobay A.D. and Fedotova Yu.Yu. Metodiki diagnostiki svoystv vospriyatiya, vni-maniya i pamyati : prakt. ukazaniya k kursu «Psikhologiya i pedagogika». [Diagnostical Techniques for Perception, Attention and Memory : Practical Directions to the Psychology and Pedagogy Course]. Vladivostok ; 2005 : 53 p. (in Russian).

Надійшла до редакції 19.09.2020

УДК: 613.95:614.31 <https://doi.org/10.32402/dovkil2020.02.009>

FEATURES OF LABORATORY CONTROL OF CONDITIONS FOR CHILD INSTITUTION FUNCTIONING

Ivakhno A.P., Koziarin I.P.

ОСОБЛИВОСТІ ЛАБОРАТОРНОГО КОНТРОЛЮ НАД УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

Д

ІВАХНО О.П.,
КОЗЯРІН І.П.

Національна медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, м. Київ, Україна

емографічні процеси в Україні досягли критичних значень: високі темпи скорочення кількості населення за показниками смертності від неінфекційних захворювань порівняно з країнами ЄС, відсутність природного приросту населення, значна захворюваність серед дорослих і дітей та інше, що потребує прийняття відповідних заходів на державному рівні.

Останніми роками відбулися разючі зміни у стані здоров'я дитячої популяції за рахунок формування нової структури

ОСОБЛИВОСТІ ЛАБОРАТОРНОГО КОНТРОЛЮ НАД УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

Івахно О.П., Козярін І.П.

Національна медична академія післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика, м. Київ, Україна

Мета роботи: визначити перелік об'єктивних методів дослідження для оцінки санітарно-епідеміологічного благополуччя закладів для дітей в умовах реформування медичної та освітньої систем в Україні.

Матеріали та методи. На основі аналізу наукової літератури, оцінки результатів лабораторних досліджень умов функціонування дитячих закладів, проведених регіональними лабораторними центрами України, даних Держкомстату України, власних досліджень у 2018-2019 роках визначено коло питань та методів досліджень у дитячих закладах різного типу стосовно їхнього санітарно-епідеміологічного благополуччя.

Результати та обговорення. З урахуванням процесів реформування медичної та освітньої систем в Україні актуальними залишаються питання санітарно-хімічних, санітарно-бактеріологічних, фізичних досліджень та оцінки ступеня ризику від проведення господарської діяльності закладів для дітей, а саме: безпека харчування; протиепідемічні заходи виникнення та поширення інфекційних захворювань; якість повітряного середовища та предметів дитячого вжитку; освітленість та мікроклімат в основних приміщеннях для перебування дітей; наявність шумового та вібраційного чинників, електромагнітного випромінювання (ЕМВ); організація учбового процесу; показники здоров'я дітей.

Висновки. Нині акцент має бути поставлений на визначенні чинників ризику для здоров'я дітей під час навчання. Неузгодженість державного контролю між різними відомствами призводить до порушення здорових умов життєдіяльності великих колективів дітей, погіршення матеріально-технічного оснащення лабораторної бази та до зниження професійної компетентності фахівців лабораторної медицини.

Ключові слова: стан здоров'я дитячого населення, заклади для дітей, санітарно-епідеміологічне благополуччя, методи державного контролю.

© Івахно О.П., Козярін І.П. СТАТТЯ, 2020.